

KULTUREN

Igelösa 26:1 - Igelösa kyrkogård

Igelösa, fornlämning nr 16,
Igelösa socken, Lunds kommun, Skåne
Arkeologisk förundersökning 2013 och 2014

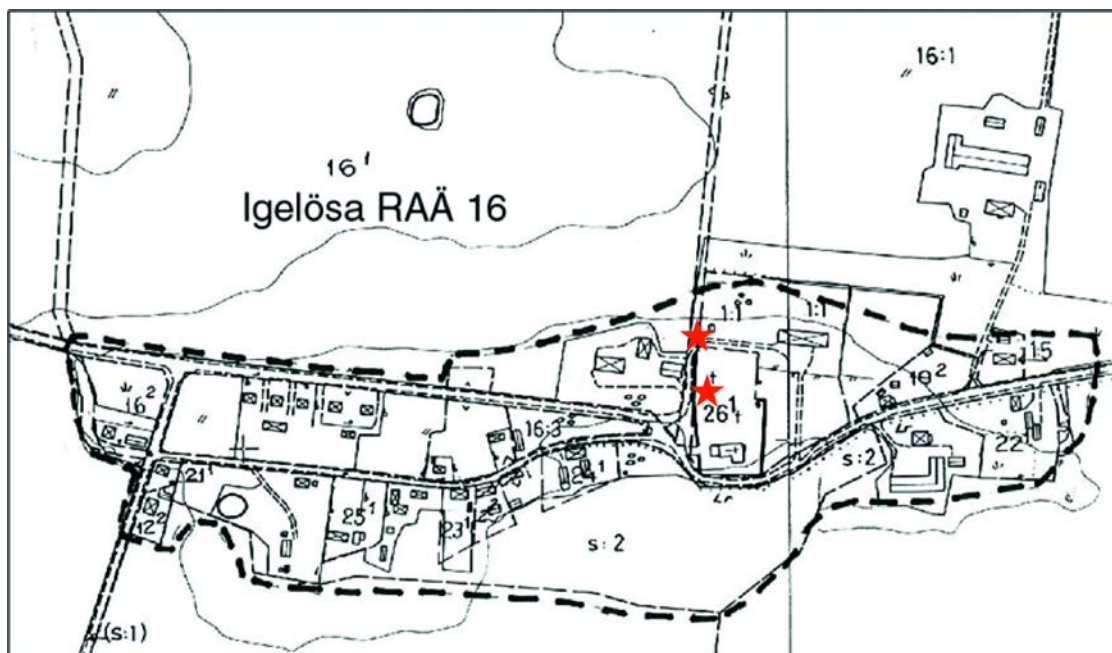
KULTURMILJÖRAPPORT 2014:28

NICKLAS KRONROTH

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

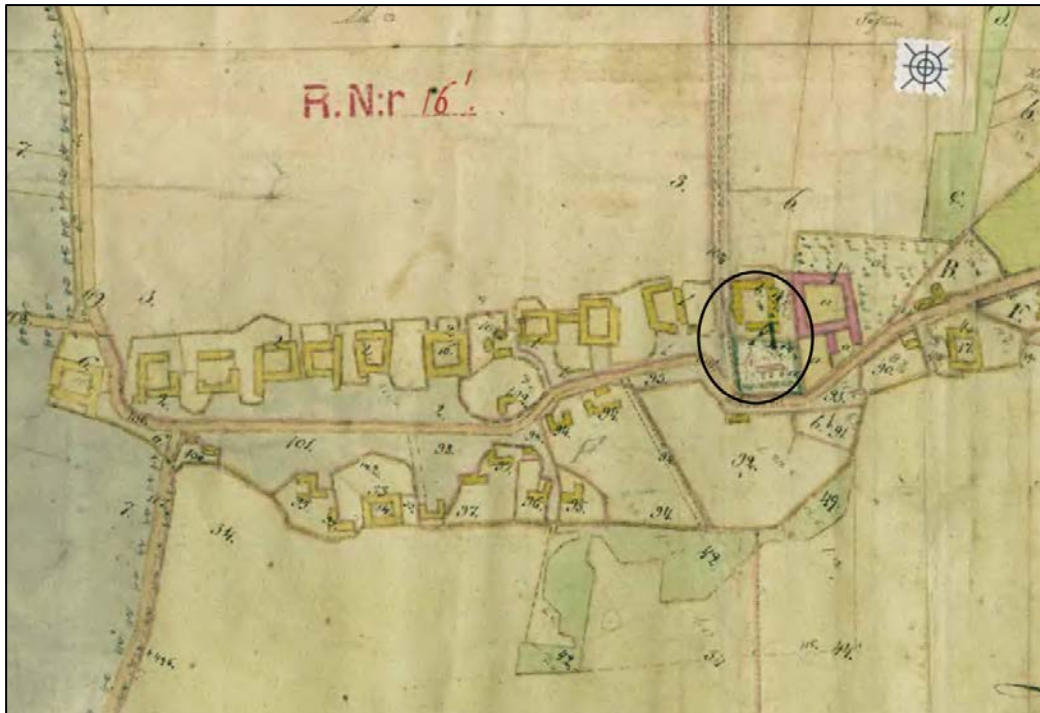
Inledning	3
Fornlämningsmiljö	4
Tidigare arkeologiska iakttagelser.....	5
Genomförande och resultat.....	6
Schakt 1.....	6
Schakt 2.....	6
Sammanfattning	8
Administrativa och tekniska uppgifter	9
Referenser.....	10
Bilaga	11
Planritningar	11
<i>Planritning schakt 1 (södra delen)</i>	<i>12</i>
<i>Planritning schakt 1 (norra delen).....</i>	<i>13</i>
<i>Nedgrävningar för fundament</i>	<i>13</i>
<i>Planritning, schakt 2.....</i>	<i>14</i>

Figur 1. Karta över Igelösa by, fornlämning 16, med platserna för undersökningen markerade med två röda stjärnor.

Inledning

Med anledning av att belysningsstolpar och en belyst informationstavla skulle sättas upp på Igelösa kyrkogård, samt att kablar skulle dras till detta, utfördes en arkeologisk förundersökning enligt Länsstyrelsens beslut (Lst. dnr. 431-25944-2013). Två schakt grävdes, ett längs den västra sidan av kyrkogården och ett norr om kyrkogårdsmuren, det vill säga utanför dagens kyrkogård.

Figur 2. Enskifteskarta över Igelösa by från år 1826, kyrkan och den norr om belägna gården är inringade (Lantmäteriet enskifteskarta 12-IGE-3).

Fornlämningsmiljö

Igelösa kyrka och kyrkogård är belägen i den östra delen av den medeltida byn Igelösa. Byn ligger på en svag sydsluttning i ett lätt kuperat odlingslandskap (Dahl 1942 s 43). Bebyggelsen i byn är koncentrerad längs båda sidorna av byvägen och kyrkans placering är i byns östra del. Den medeltida byn och kyrkan härrör från 1100-talet. Det första med säkerhet skriftliga omnämmandet av *Ygheløse* är från år 1494, i samband med att ärkebiskop Karl lade en del gods i byn till ett nyupprättat altare i Lunds domkyrka (Dahl 1942 s 43ff). Kyrkan var patronat kyrka till det närbelägna Svenstorps gods och godsets huvudkyrka försedd med gravkor (Widmark 2000 s 98f).

Svenstorps gods är beläget väster om Igelösa by. Godsets påverkan på byn och omkringliggande marker har ända sedan det upprättades till våra dagar varit påtaglig. Svenstorps slott är omtalat från 1400-talet, men fick sitt nuvarande utseende, i renässansstil, år 1596. Idag bebos slottet av Nils Gyllenkrok och slottet har varit i Gyllenkroks ägo sedan år 1743. Slottet är även känt från slaget vid Lund. Kristian V bodde på slottet innan slaget vid Lund år 1676. Efter slaget beboddes Svenstorp av Kristians överman, Karl XI (Åkesson 2012).

Den arkeologiska kunskapen om fornlämningen är begränsad, men det har konstaterats medeltida kulturlager i den östra delen. Vid en gravgrävning år 1924 påträffades en stor silvermyntskatt på kyrkogården, ca 60 m norr om kyrktornet. Myntskatten omfattade 2035 mynt, en övervägande del var anglosaxiska med datering till åren 975-978 (Engström 1924).

Tidigare arkeologiska iakttagelser

- Vid en gravgrävning år 1924 påträffades en stor silvermyntskatt på kyrkogården, ca 60 m norr om kyrktornet. Detta område utgörs på en karta från år 1825 av en gårdstomt. Myntskatten omfattade 2035 mynt, en övervägande del var anglosaxiska med datering till åren 975-978 (Engström 1924).
- En schaktningsövervakning genomfördes i byn år 1998 och 1999 i samband med markarbeten. Schakten förlades längs med Igelösa byväg och hela sträckningen var ca 250 m lång. Rännor, brandgropar och intakta kulturlager påträffades vid undersökningen (Rönn 1999).
- När markarbeten utfördes på fastigheten Igelösa 16:3 år 2008, då grunden till ett nytt hus skulle grävas, genomfördes en arkeologisk schaktningsövervakning. Fastigheten är belägen väster om kyrkan. Ett 0,70-1,00 m kraftigt lager med kulturpåverkad jord av matjordskaraktär påträffades från markytan till moränen. Lagret saknade tydlig stratifiering och det fanns få komponenter bevarade. Schaktet grävdes till morän och visade i schaktbotten ett antal mindre nedgrävningar, stolphål samt flera parallellt grävda diken (Karlsson 2008).
- När en grundgrävning för ett garage genomfördes år 2009 på fastighet Igelösa 18:2 grävdes en provgrop för att fastställa fornlämningsituationen. I provgropen framkom kulturlager under matjordslagret, ca 0,50 m under nuvarande marknivå. De intakta kulturlager som iaktogs bevarades under grundläggningen för garaget. Undersökningen gav svar på att det finns kulturlager i den östra delen av fornlämningen, utanför den historiskt kända bykärnan med bebyggelse och öster om kyrkogården där en silvermyntskatt påträffats (Ericsson 2009).
- I samband med schaktning för en garageuppfart på Igelösa 16:6 utfördes en arkeologisk förundersökning år 2011. Fastigheten är belägen centralt i byn. Det påträffades tre stolphål orienterade i nordsydlig riktning i fastighetens västra delar. Sannolikt rör det sig om spår efter en byggnad som ingått i en fyrlängad gård vilken finns med på enskifteskartan år 1826. I sektionen gick det inte att urskilja någon tydlig stratigrafi utan resultaten framkom endast i plan (Guldåker 2012).

Figur 3. Fotografi från undersökningen. Nedgrävning för fundament till belysningsstolpe samt kabelschakt. Fotografi från öster.

Genomförande och resultat

Med anledning av att belysningsstolpar skulle sättas upp samt kablar mellan dem och kopplingscentralen skulle dras på Igelösa kyrkogård, utfördes en arkeologisk förundersökning. Två schakt grävdes, på kyrkogården och på gårdsplanen norr om kyrkogården.

Schakt 1

Ett ca 74,00 m långt kabelschakt grävdes längs Igelösa kyrkogårds västra sida, schaktet var 0,10 m brett och 0,40 m djupt. För fundamenten till belysningsstolparna grävdes sex runda nedgrävningar som var ca 0,40 x 0,40 x 0,60 m (längd, bredd och djup). Dessutom drogs kablar till en områdesskylt med belysning. Schaktet grävdes längs befintlig stig från norr till söder. Under grässvålen och gårdsplanen utanför den sydvästra ingången till kyrkogården framkom ett kraftigt matjordslager som ackumulerats över tid. I en av västsektionerna framkom ett ljusare jordlager som tolkats som ett kyrkogårdslager (fundament 3, se figur 5). Det framkom inga fynd vilket försvårar dateringen, men dess datering kan vara medeltid fram till modern tid.

Schakt 2

Ett 19,00 m långt schakt grävdes norr om den norra delen av kyrkogårdsmuren för att koppla in kabeln i gårdshuset som är beläget norr om kyrkogården. Schaktet var 0,50 m brett och 0,45-0,60 m djupt. Under den nuvarande gårdsplanen och dess bärlager

framkom två grundstenar som tillhört ett äldre hus. Troligen härrör stenarna från den gården som legat norr om kyrkogården och som finns med på Lantmäterikartan från år 1825 (figur 2). Det syntes även spår efter äldre bärlager och en gårdsplan som tolkas till 1800-tals gård. Under dessa påträffades kraftiga matjordslager som ackumulerats över tid på platsen, dock påträffades inga fynd varpå kulturlagret var svåraterat. Dateringen kan sträcka sig från medeltid till 1800-tal.

Vid det första dokumentationstillfället upptäcktes att ett stort träd fallit över Gyllenkroks familjegrav och en stor rotvälta hade dragit upp större delen av grusstigen. Efter uppgörelse med kyrkogårdsavdelningens representant, Johanna Tarnawski, skulle Kulturen medverka vid borttagandet av rotvältan. Då Svenska kyrkan är förvaltare av grusstigen men inte av platsen för där trädet och graven är belägen, tog Tarnawski kontakt med ägarna för att meddela om uppgörelsen. Ägarna meddelade att markarbetet med borttagningen av rotvältan inte kunde utföras vid tiden för undersökningen på grund av dålig bäring i marken. Beslut togs att detta skulle utföras under våren 2014 istället. Den 21 juli år 2014 meddelade Tarnawski att rotvältan tagits bort varpå jag åkte för att dokumentera markytan samt sektionerna. Väl på plats upptäckte jag att marken alldeles nyss fyllts igen varpå vi inte fick möjligheten att undersöka det arkeologiskt.

Figur 4. Igelösa kyrka och kyrkogård, fotografiet är taget från nordväst efter att belysningsstolparna kommit på plats.

Sammanfattning

I samband med att belysningsstolpar skulle sättas upp på Igelösas kyrkogård och att kablar skulle dras till stolparna samt till en belysningstavla i den sydvästra delen av kyrkogården, utfördes en arkeologisk förundersökning. Två schakt grävdes, ett längs stigens högra sida och ett norr om kyrkogården (figur 5-8). Det påträffades kraftiga matjordslager, som tolkats ha tillkommit för att fylla upp marken efter utvidgningen av kyrkogården. Ett av matjordslagren skiljde sig från övriga lager och var mer sandinblandat. Det kulturlagret tolkas som ett äldre kyrkogårdslager, som kan ha medeltida datering. Norr om kyrkogården påträffades två grundstenar som tolkas härröra från gården som låg norr om kyrkogården och som revs efter år 1825.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-25944-2013	Fornlämning nr/art	RAÄ 16
Socken/stad	Igelösa socken	Socken-/Stadsnr	Igelösa socken
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Igelösa 26:1 – Igelösa kyrkogård

Typ av exploatering	Kabelschakt och fundament för belysningsstolpar
Uppdragsgivare	Svenska Kyrkan / Kyrkogårdsavdelningen
Typ av undersökning	FU
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Nicklas Kronroth
Övrig personal	-
Fältarbetstid	2014-12-17--2014-07-22

Fälttid	
Arkeolog	7 h
Maskin	-

Undersökningens omfattning	
Yta	17 m ²
Kubik	9 m ³
Schaktmeter	95 m

Kostnad för arkeologi	
Fältarbete	7 x 700=4 900 SEK
Rapport	7 x 700=4 900 SEK
Analys	-
Övrigt	-
Summa:	9 800 SEK

Kostnad övrigt	
Maskiner	-
Bodar	-
Övrigt	-
Summa	-

Summa, faktisk	9 800 SEK
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad

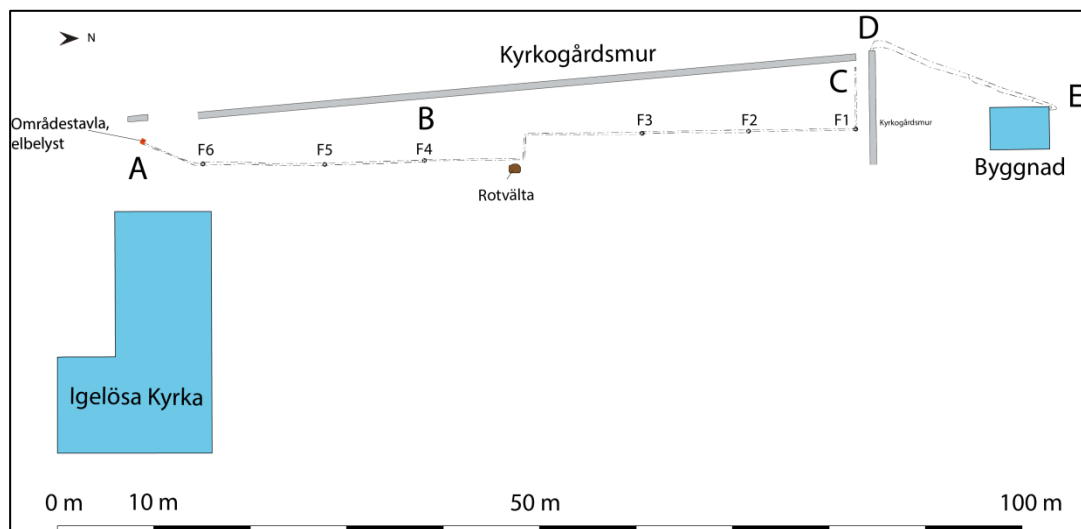
Fyndmaterial (förvaring m.m.)	Inga fynd tillvaratogs
Arkivmaterial, förvaring	LUHM, kopior i Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen
Ritningar, dokumentation	2 planritningar i skala 1:100
Foto	23 digitala fotografier
Analys	-
Övriga upplysningar	-

Referenser

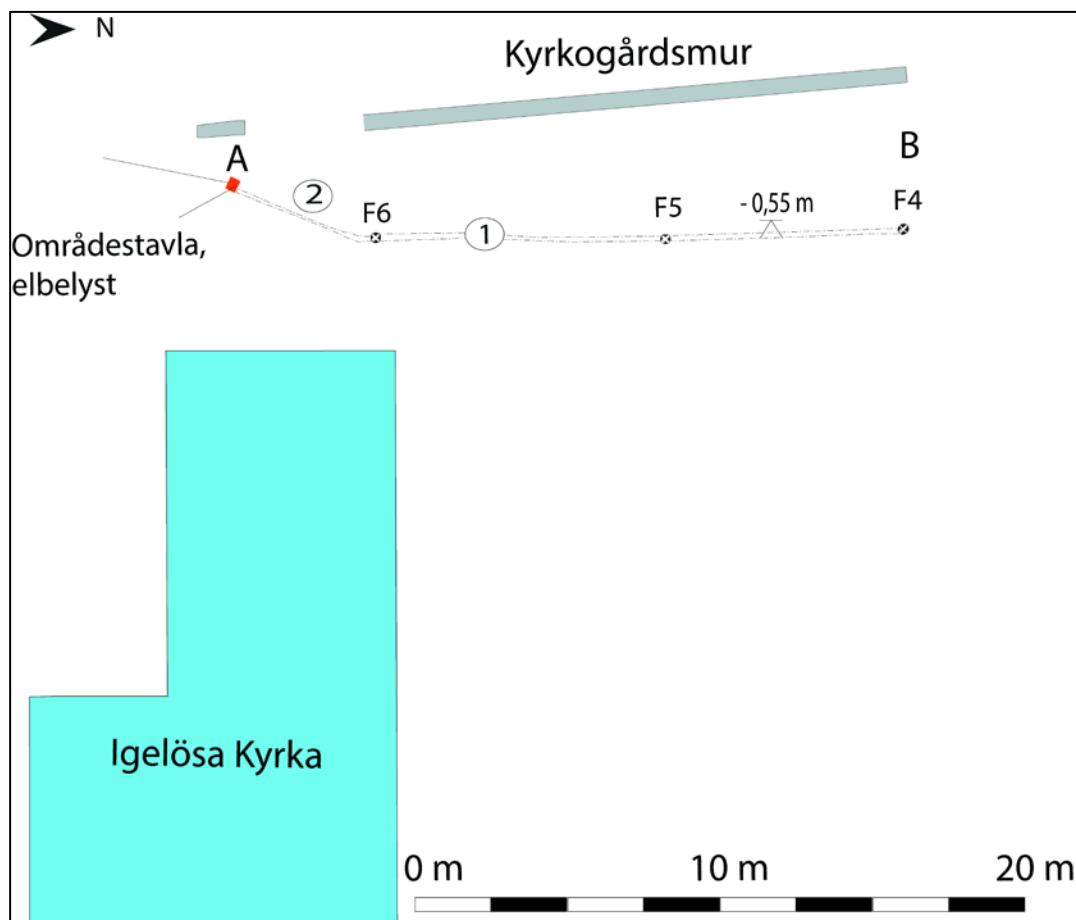
- Dahl, S. 1942. *Torna och Bara. Studier i Skånes bebyggelse och näringsgeografi före 1860*. Lund.
- Engström, B. 1924. *Rapport i Lunds Universitets Historiska Museums arkiv; Igelösa*.
- Ericsson, G. 2009. Igelösa 18:2, Igelösa bytomt, RAÄ 16, Igelösa socken. Arkeologisk förundersökning 2009. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 359*.
- Guldåker, A. 2012. Igelösa 16:6, Igelösa bytomt, RAÄ 16, Igelösa socken. Arkeologisk förundersökning 2011. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 401*.
- Karlsson, M. 2008. Igelösa 16:3. Igelösa bytomt, RAÄ 16, Igelösa sn, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2008. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 322*.
- Rönn, V. 1999. Igelösa by, fornlämning nr 16, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning. 1999. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 77*.
- Widmark, H. 2000. Femton kyrkor i Skåne. En modell för kulturhistorisk värdering av kyrkobyggnader. *Rapport från projektet övertaliga kyrkor*. Länsstyrelsen Skåne.
- Åkesson, S. 2012. *Skånska slott och herresäten*. Hemsida. http://www.algonet.se/~sylve_a/svenstp.htm

Bilaga

Planritningar

Figur 5 Översiktsplan för hela schaktet. Schakt 1, A-C, återfinns mer detaljerat i figur 6 och 7. Schakt 2, D-E, återfinns mer detaljerat i figur 8.

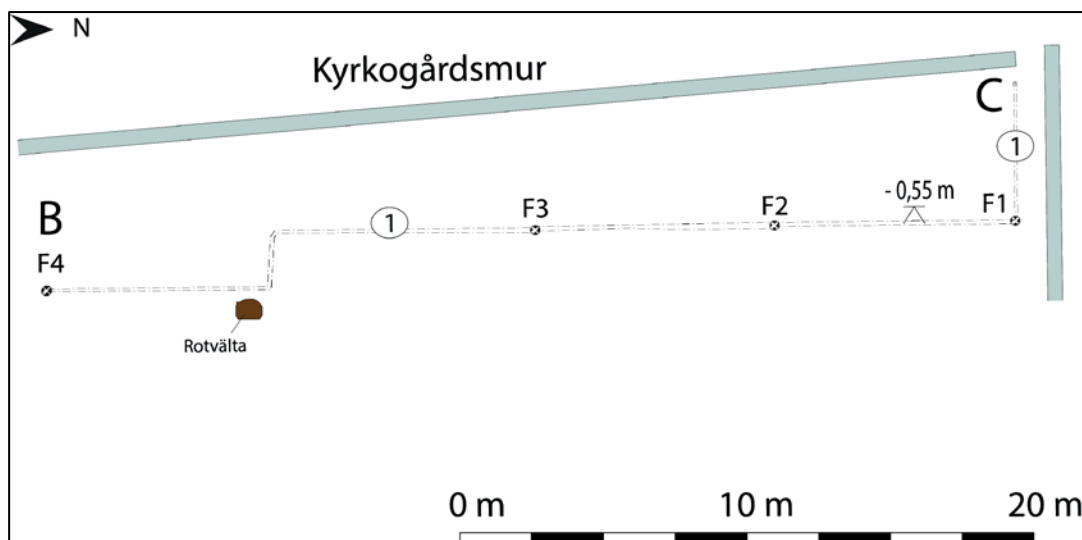

Figur 6. Planritning över schakt 1 (södra delen) på Igelösa kyrkogård.

Planritning schakt 1 (södra delen)

1. Brun humus med inslag av lera som var finkornig, torr, mager och porös. Det framkom enstaka tegelkross och småsten. Kulturlagret tolkas som matjord, jorden hade lite olika färgskiftningar. Under ca 0,10 m gräsvål framkom matjorden ned till ett djup av 0,60 m där fundamenten skulle stå.

2. Sträckan över gårdsplanen grävdes till ett djup av 0,55 m och bestod av 0,20 m singel och grus, därunder samma som 1. I plan efter schaktningsarbetet bestod schaktbotten av lager 1.

Figur 7. Planritning av schakt 1 (norra delen), fortsättning från föregående figur.

Planritning schakt 1 (norra delen)

1. Brun humus med inslag av lera som var finkornig, torr, mager och porös. Det framkom enstaka tegelkross och småsten. Kulturlagret tolkas som matjord, jorden hade lite olika färgskiftningar. Under ca 0,10 m grässvål framkom matjorden ned till ett djup av 0,60 m där fundamenten skulle stå.

Nedgrävningar för fundament

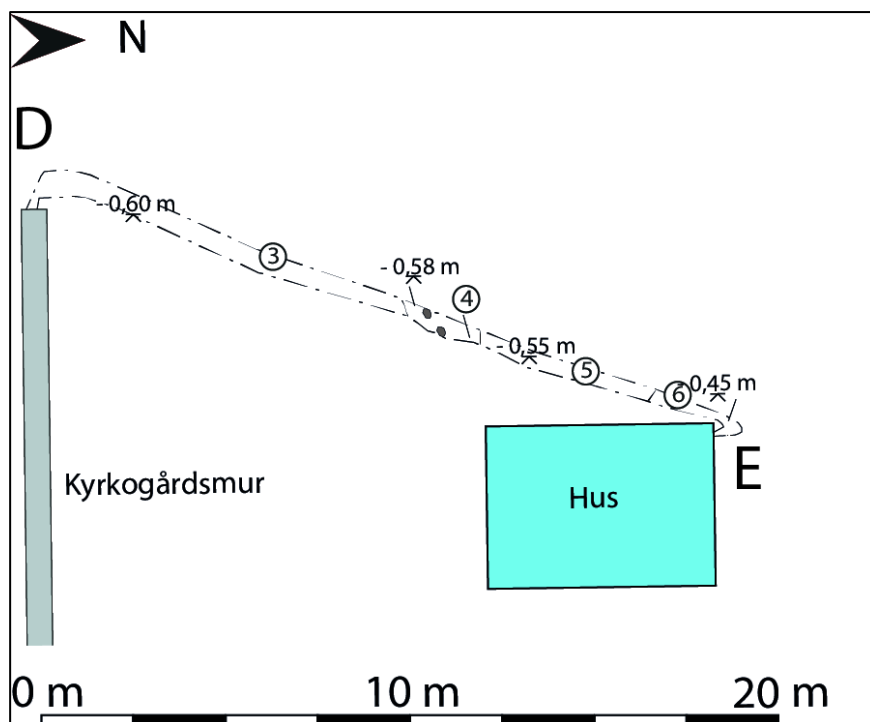
Fundament F1 och F2 (figur 7). Nedgrävningarna var runda och mätte 0,40 x 0,40 x 0,60 m (längd, bredd och djup). I västsektionen framkom matjordslager 1 (se ovan), från djupet 0,10-0,60 m, däröver låg 0,10 m grässvål. Det framkom inga skiftningar i matjordslagret.

Fundament F3 (figur 7). Nedgrävningen var rund och mätte 0,45 x 0,45 x 0,60 m (längd, bredd och djup). I västsektionen framkom en ljusare brun humus med inslag av sand och småsten, som var grovkornig, mager, torr och porös, på ett djup mellan 0,50-0,60 m, vilket tolkas som ett medeltida kyrkogårdslager, I övrigt var lagerföljden som ovan.

Fundament F4 (figur 7). Nedgrävningen var rund och mätte 0,43 x 0,45 x 0,57 (längd, bredd och djup). I västsektionen framkom homogen matjord utan skiftningar från 0,10-0,60 m djupt (se 1).

Fundament F5 (figur 6). Nedgrävningen var rund och mätte 0,40 x 0,40 x 0,60 m (längd, bredd och djup). I västsektionen framkom homogen matjord utan skiftningar från 0,10-0,60 m djupt (se 1).

Fundament F6 (figur 6). Nedgrävningen var oval och mätte 0,50 x 0,40 x 0,60 m (längd, bredd och djup). I västsektionen framkom homogen matjord utan skiftningar från 0,10-0,60 m djupt (se 1).

Figur 8. Planritning över schakt 1 längs den västra sidan av Igelösa kyrkogård samt sträckningen norr om kyrkogården.

Planritning, schakt 2

3. Matjord. Brun humus som var finkornig, torr, mager och kompakt. Homogen matjord utan större skiftningar. Enstaka träkol, kalkfläckar och tegelkross.

Sektionen bestod av 0-0,10 m singel och grus. Därefter följde 0,10-0,60 m matjord.

4. Matjord. Brun humus som 3. Det framkom två grundstenar på ett djup av 0,35 m. Stenarna har ingått i en huskonstruktion.

5. Matjord. Brun humus med inslag av lera som var finkornig, torr, mager och porös. Det framkom enstaka tegelkross och småsten. Kulturlagret tolkas som matjord, jorden hade lite olika färgskiftningar. Sektionsdelen bestod av 0-0,20 m grus och singel, 0,20-0,30 m vit sand med sten (bärlager) och 0,30-0,55 m matjordslager (1).

6. Matjord. Brun humus som var fin-grovkornig, torr, mager och porös. Jorden var omrörd med inslag av enstaka träkol, småsten och tegelkross. Det framkom färgskiftningar, vilket tyder på att jorden vänts eller harvats. Sektionsdelen bestod av 0-0,10 m singel och grus, 0,10-0,20 m brun sten och grus blandat med humus (äldre gårdsplan), 0,30-0,35 m ljusbeige grusig sand med inslag av humus (bärlager) och slutligen 0,35-0,45 brun humus (6).

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.
I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2014

- 2014:1 S:t Botulf 14, Lund. Antikvarisk rapport 2013-2014. Carita Eskeröd.
- 2014:2 S:t Peter 28, Lund, Ekska huset. Antikvarisk medverkan 2013. Carita Eskeröd.
- 2014:3 Innerstaden 2:1 – Västra Mårtensgatan. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
- 2014:4 Kv Paradis 51, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
- 2014:5 Innerstaden 2:1 – Västergatan, Trelleborg. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
- 2014:6 Innerstaden 2:1 – Stora Södergatan, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
- 2014:7 Lusthuset på Spydebergs Prästgård, Norge. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
- 2014:8 Kv Ängen 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Gertie Ericsson.
- 2014:9 Kv Gärdet 10, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
- 2014:10 Kv Apotekaren 11 (fd 8), Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Gertie Ericsson.
- 2014:11 Kv Gatehusen 3, Östra Torn. Arkeologisk förundersökning 2013. Gertie Ericsson.
- 2014:12 Kv Toppen 1 och 2, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Johan Wallin.
- 2014:13 Trädgården på Ner-Killingberg, Norge. Arkeologisk förundersökning 2013. Aja Guldåker.
- 2014:14 Kv Kulturen 24, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
- 2014:15 Kv Paradis 61, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Gertie Ericsson och Nicklas Kronroth.
- 2014:16 Statarhus vid Korsbäcksgården, Östra Odarslöv, Lund. Byggnads- och trädgårdsdokumentation. Aja Guldåker och Carita Melchert.
- 2014:17 Kv Paradis 61, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Aja Guldåker.
- 2014:18 Glädjen 15, Lund. Antikvarisk medverkan 2014. Carita Melchert.
- 2014:19 Kv Kulturen 24, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Aja Guldåker.
- 2014:20 Borgeby 23:6, Lomma kommun. Borgeby slott porttornet. Antikvarisk medverkan 2014. Carita Melchert.
- 2014:21 Kv Svaneluckykan 2, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Gertie Ericsson.
- 2014:22 Kv Katedralskolan 8, Lund. Karl XII huset. Antikvarisk medverkan 2014. Carita Melchert.
- 2014:23 Mölle 15:2, Mölle stationshus, Höganäs kommun. Byggnadsminnesutredning 2014. Henrik Borg och Carita Melchert.
- 2014:24 Lunds medeltida stad, Lund C - ESS. Geoteknisk undersökning 2014. Aja Guldåker.
- 2014:25 Kv Döbeln 2 och 3, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Gertie Ericsson/Nicklas Kronroth.
- 2014:26 Flyinge 22:40, Flyinge kungsgård, Lunds kommun. Antikvarisk medverkan 2014. Carita Melchert.
- 2014:27 Västra Odarslöv 8:1 – Odarslövs kyrkogård, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2014. Nicklas Kronroth.
- 2014:28 Igelösa 26:1 – Igelösa Kyrkogård, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2013 och 2014.